

ТАҚРИЗИ

муқарризи расмӣ ба диссертатсия ва автореферати Усмонӣ Акмалҷон Акбарҷонзода дар мавзӯи «Методикаи такмили тайёрии муаллимони ояндаи технология (таълими меҳнат) дар асоси методҳо ва воситаҳои интерактивии таълим» барои дарёфти дараҷаи илмӣ номзади илмҳои педагогӣ аз рӯйи ихтисоси 5.3–Педагогика (5.3.10.11–Назария ва технологияи таълими меҳнат ва дизайн) - шаҳри Бохтар, 2026. – 9 с.

Мубоқиқати диссертатсия ба шиносномаи ихтисоси илмӣ. Диссертатсия ба шиносномаи ихтисоси 5.3–Педагогика (5.3.10.11–Назария ва технологияи таълими меҳнат ва дизайн) мувофиқат карда, қонуниятҳои омодаسازی касбӣ ва бозомӯзии мутахассисонро мавриди омӯзиш қарор дода, ҳамзамон, бо таъкид ба ин асоснокунӣҳои назариявӣ, методҳо ва технологияҳои таълими касбиро таҳия менамояд.

Мубрами мавзӯи таҳқиқот. Дар шароити замони муосир ворид намудани тағйирот дар низоми таҳсилот яке аз самтҳои муҳимми ислоҳот дар соҳаи маориф ба ҳисоб меравад. Соҳиби дониш будан оид ба соҳаҳои гуногуни илм барои маълумотнок гаштан нокифоя буда, ҳонандаи муосир бояд эҷодкор бошад, истифодаи дурусти технологияҳоро донанд, донишҳои назариро дар амал татбиқ намояд. Аз ин лиҳоз, тадбирҳои зиёде аз тарафи Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Вазорати маориф ва илми Ҷумҳурии Тоҷикистон барои самаранок гардондани раванди таълим андешида шудаанд, басо муҳим арзёбӣ мегардад

Мавзӯ аз тарафи диссертант хеле равшан арзёбӣ гардидааст, зеро дар низоми ҷаҳонии маориф ба васеъ намудани донишҳои муосири технологии муаллимон тавассути васеъ ҷорӣ намудани воситаҳои муосири дидактикии таълим диққати махсус дода мешавад. Дар Аврупо ва дигар давлатҳои мутараққӣ дар раванди таълим шаклҳои моделسازی виртуалӣ (Simulations), таълими фосолавӣ (Moodle, Ilias, Dokeos ва ғайра) васеъ истифода мешаванд. Пайвастагӣ ва самти амалии таҳсилоти касбӣ дар шароити муҳити иттилоотӣ-таълимӣ (e-learning), такмили механизмҳои истифодаи воситаҳои муосири

барномарезии таълимӣ дар рушди қобилиятҳои касбии муаллимони оянда, ташаккули низоми салоҳиятҳои касбӣ аҳамияти бузургро касб мекунад. Асосгузори сулҳу ваҳдати миллӣ – Пешвои миллат, Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон дар робита ба ин тавре иброз медоранд «Дар ҷаҳони муосир бе дастрасӣ ба илму инноватсияи муосир, техникаву технологияҳои пешрафта ва ташаккули ҷаҳонбинии илмиву техникӣ таъмин кардани пешрафти кишвар умуман имкон надорад. Бо эълон намудани саноатикунони босуръати кишвар ҳамчун ҳадафи чоруми стратегияи мамлакат мо мақсад дорем, ки истифодаи технологияҳои муосирро дар тамоми соҳаҳои иқтисоди миллӣ густариш дода, тафаккури техникӣ аҳоли ва дар навбати аввал, ҷавонону наврасонро тавсеа бахшем, барои пешрафти илмҳои бунёдӣ, риёзӣ ва табиӣ ва таҷрибаи технологияи фазои мусоид фароҳам оварем. Ба ҳамин хотир мо солҳои 2020 – 2040-ро бистсолаи омӯзиш ва рушди фанҳои табиӣ, дақиқ ва риёзӣ эълон кардем ва бовар дорем, ки ин иқдом ба рушди тафаккури техникӣ ва ҷаҳонбинии илмӣ ҷомеаи мо таъмин кардад».

Дарҷаи навоари натиҷаҳои дар диссертатсия бадастомада ва нуқтаҳои илмӣ, ки барои ҳимоя пешниҳод шудааст. Навгони илмӣ таҳқиқот дар он зоҳир мегардад, ки дар заминаи воситаҳои таълимии барномавӣ, бастаҳои дидактикӣ таҳия шуда, методҳо ва воситаҳои интерактивӣ (намоишӣ, басарӣ, амалӣ) таҳия шуданд, методикаи тайёрии муаллимони ояндаи технология (таълими меҳнат) ба фаъолияти касбӣ, ташаккули малакаҳои умумии техникӣ мувофиқи таҳассус тақмил дода шуда, методикаи омӯзиши илмҳои умумии касбӣ ва махсус тавассути таҳияи методикаи интерактивии таҳқиқот, аз қабili «занҷири мантиқи печида» ва «миқёси ғоявӣ-эвристикӣ» дар асоси ғояҳо дар бораи воқеияти виртуалӣ тақмил дода шуда, имкониятҳои платформаи таълимии чандрасонаӣ (мултимедӣ) таъминоти электронии таълимӣ-методи тайёрии касбии муаллимони ояндаи фанҳои технология (таълими меҳнат) васеъ гардонид шуд ва таҳияи воситаҳои электронии таълимӣ-методӣ дар заминаи бастаҳои нармафзори MsPower Point тақмил дода шудаанд.

Нуктаҳои илмие, ки дар диссертатсия барои ҷимоя пешниҳод шудаанд, чунин оварда шудааст:

- дар тадқиқот ҷанбаҳои омодазозии муаллимони ояндаи технология (таълими меҳнат) дар заминаи ҷаҳонишавии раванди таълим аз нуқтаи назари амалияи педагогӣ ва психологӣ муайян ва амалӣ карда шуд.
- раванди ташаккули малакаҳои касбии муаллимони ояндаи технология (таълими меҳнат) бо истифода аз методҳои интерактивии таълим таҳия карда шуд.
- алоқамандии таносуби тайёрии касбӣ ва методии муаллимони ояндаи фанни технология (таълими меҳнат) дар самти истифодаи воситаҳои техникии муосир муайян карда шуда, барои истифодаи самараноки тахтаи интерактивӣ дар раванди таълими фанни технология (таълими меҳнат) дастури таълимӣ-методӣ таҳти унвони “Истифодаи барномаи RioStudio” ба нашр расонида шуд.
- амсилаи ташаккули тайёрии касбии муаллимони ояндаи фанни технология (таълими меҳнат) дар асоси истифодаи методҳо ва воситаҳои интерактивӣ таҳия карда шуда, аз ҷиҳати методӣ тариқи ташкили корҳои озмоишӣ-тадқиқотӣ арзёбӣ ва ҷамъбаст карда шуд.

Асоснокӣ ва эътимоднокии хулосаҳо ва тавсияҳои дар диссертатсия зикршуда. Асоснокии таҳқиқот ва эътимодпазирии он ба тамоми талаботҳои илмӣ, хулосаҳову пешниҳод, амиқии корҳои назариявӣ ва методологӣ, мувофиқати усулҳои таҳқиқотӣ, татбиқи натиҷаҳои корҳои озмоишӣ дар муассисаҳои таҳсилоти олӣ таъмин карда шуда, дар раванди мутобиқати таҳқиқоти илмиву озмоишӣ, таҳлилҳои сифативу миқдории натиҷаҳои соҳибшуда, истифодаи усулҳои омӯрӣ ҳангоми коркарди маълумоти бадастомада, татбиқи усулҳои илмӣ мутобиқ ба кор, мақсад ва вазифаҳои таҳқиқот пешниҳод карда шудааст.

Дар татбиқи методикаи такмили тайёрии муаллимони ояндаи технология (таълими меҳнат) дар асоси методҳо ва воситаҳои интерактивии таълим тариқи таҳлили математикӣ-омӯрии натиҷаҳо муайян карда шуд. Коркарди омӯрии маълумоти ба даст омада дар асоси истифодаи меёри χ^2 (Фридман) иҷро шуд,

то ки ҳангоми санҷидани методика тафовути назарраси натиҷаҳои гурӯҳҳои озмоишӣ ва назоратӣ тасдиқ карда шаванд. Тақсим кардани донишҷӯён аз рӯйи сатҳҳои тайёрӣ барои истифодаи воситаҳои интерактиви таълим дар фаъолияти касбӣ дар оғози озмоиш нишон дод, ки фарзияи сифр қабул мешавад, яъне байни гурӯҳҳои назоратӣ ва озмоишӣ тафовути назаррас мавҷуд нест. Дар охири озмоиш фарзияи сифр дар сатҳи бузургии 0,05 рад шуда, фарзияи алтернативӣ қабул шуд - натиҷаҳои гурӯҳҳои назоратӣ ва озмоишӣ тафовут доранд.

Асоснокии тадқиқот, хулосаҳо ва тавсияҳои диссертатсия бо таҳқиқи теъдоди зиёди сарчашмаҳои илмӣ, методҳои назарӣ ва амалии таҳқиқот, тасдиқи амалии натиҷаи таҷрибаҳо, истифодаи методҳои мутобиқ ба масъалаҳои таҳқиқот ва таҷрибаи шахсии муаллиф ба ҳайси муаллим мустаҳкам карда шудаанд.

Сохтор ва ҳаҷми диссертатсия. Диссертатсия аз чунин қисматҳо: мундариҷа, муқаддима, тавсифи умумии қор, се боб, хулоса бо зерқисмҳои натиҷаҳои асосии илмии диссертатсия ва тавсияҳо оид ба татбиқи амалии натиҷаҳо, инчунин, номгӯи адабиёт, бо зерқисмҳои феҳристи сарчашмаҳои истифодашуда ва феҳристи интишороти илмии докталаби дарёфти дараҷаи илмӣ, дар ҳаҷми 214 саҳифа баён шуда, аз 12 расму 5 ҷадвал иборат аст. Инчунин рисола дар асоси 192 номгӯи адабиёт омода гардида, мутобиқ ба талаботи «Дастурамал дар бораи тартиби барасмиятдарории диссертатсияҳо ва авторефератҳо» ва банди 54-и «Тартиб додани дараҷаҳои илмӣ», ки бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30 июни соли 2021, №267 бо тағйири иловаҳо аз 26-уми июни соли 2023, №295 тасдиқ шудааст, омода карда шудааст.

Муқаддимаи диссертатсия оид ба мубрамияти таҳқиқотро фаро гирифта, зарурати анҷом додани таҳқиқоти илмӣ дар самти методикаи тақмили тайёрии муаллимони ояндаи технология (таълими меҳнат) дар асоси методҳо ва воситаҳои интерактиви таълимро таъкид намудааст.

Таҳқиқоти Усмонӣ А.А. на танҳо аҳамияти назариявӣ, инчунин арзиши амалӣ дошта, барои муайян намудани методикаи тақмили тайёрии муаллимони ояндаи технология (таълими меҳнат) дар асоси методҳо ва воситаҳои интерактивии таълим нақши муҳим мебозад.

Боби аввали диссертатсия «Омилҳои назариявӣ-методологияи методикӣ тақмили тайёрии муаллимони ояндаи технология (таълими меҳнат) дар асоси методҳо ва воситаҳои интерактивии таълим» унвон гирифта, муаллиф дар таҳлили амиқ ва ҳамаҷонибаи муаммои тайёрии касбии муаллимони ояндаи технология (таълими меҳнат)-ро дар педагогикаи муосир пешниҳод намуда, ҷойгоҳи методҳои интерактивиро ҳамчун механизми самараноки тақмили тайёрӣ ба фаъолияти касбӣ асоснок кардааст. Муаллиф бо истифода аз сарчашмаҳои зиёди илмӣ олимони ватанӣ ва хориҷӣ (зиёда аз 192 номгӯй) заминаи назариявӣ мустаҳкамаи таҳқиқотро фароҳам оварда, робитаи байни иттилоотигардонии ҷомеа ва тақмили методологияи таълимро ба таври илмӣ асоснок намудааст. Дар боби аввал навъҳои гуногуни методҳои интерактивӣ (камфаъол, фаъол ва интерактивӣ) ба таври муфасссал тавсиф гардида, афзалиятҳои методи интерактивӣ дар азхудкунии самараноки маводи таълимӣ бо истинод ба таҳқиқоти Маркази ҷаҳонӣ машваратӣ нишон дода шудааст. Ҳамчунин, асосҳои методологияи истифодаи воситаҳои интерактивӣ, аз ҷумла тахтаҳои интерактивӣ ва барномаҳои компютериро дар тайёрии касбии муаллимони ояндаи технология (таълими меҳнат) муайян намуда, самтҳои асосӣ тақмили ин равандро равшан кардааст. Хулосаҳои асосӣ дар бораи зарурати таҳияи методикаи нави таълимӣ дар асоси ҳамгироии тайёрии фанӣ ва методӣ, инчунин ташкили таълими бисёрзинагӣ барои рушди нерӯи эҷодии муаллимони оянда ба таври мантиқӣ пешниҳод шудаанд.

Боби дуюми диссертатсия «Методикаи ташаккули сифатҳои касбии муаллимони ояндаи технология (таълими меҳнат)» унвон гирифта, муаллиф дар ин боб робитаи мутақобили тайёрии касбӣ ва методии муаллимони ояндаи технология (таълими меҳнат)-ро таҳлил намуда, аҳамияти ҳамгироии технологияҳои мултимедиявӣ ва интерактивиро дар раванди ташаккули

салоҳиятҳои касбӣ ба таври илмӣ асоснок кардааст. Муаллиф бо таҳияи таснифоти нав ва мукаммали фаъолияти касбии муаллимон, вазифаҳои нави касбиро дар соҳаи истифодаи воситаҳои технологияҳои иттилоотӣ муайян намуда, онҳоро ба сохтори умумии фаъолияти педагогӣ ҳамоҳанг сохтааст. Дар ин боб методикаи истифодаи тахтаи интерактивӣ ва принципҳои дидактикӣ-методии он (принсипи мақсаднокӣ, муошират, робитаи назария бо амалия, аёнӣ, фаълнокӣ, мустақилият ва ғайра) дар таълими фанни технология (таълими меҳнат) ба таври муфасссал таҳия ва асоснок гардидааст. Боби дуюм афзалиятҳои истифодаи тахтаҳои интерактивӣ (афзудани ҳаҷми дарк, фаълсозии фаъолияти маърифатӣ, ташаккули малакаҳои муошират ва кори гуруҳӣ) ва хусусиятҳои психологӣ таъсири онҳо ба донишҷӯёнро ба назар гирифта, дар ин замина тавсияҳои амалии муфид пешниҳод намудааст. Дар ин боб хулосаҳои муҳим дар бораи зарурати тайёрии психологӣ-педагогӣ ва техникаи муаллимон барои истифодаи самараноки тахтаҳои интерактивӣ, инчунин риояи принципҳои дидактикӣ ҳангоми кор бо ин воситаҳо барои ноил шудан ба натиҷаҳои беҳтарини таълимӣ баён шудааст.

Боби сеюми диссертатсия «Методикаи коркарду татбиқи метод ва воситаҳои интерактивии таълим дар раванди машғулиятҳои фанни технология (таълими меҳнат)» унвон гирифта, муаллиф дар ин боб амсилаи ташаккули тайёрии касбии муаллимони ояндаи фанни технология (таълими меҳнат)-ро дар истифодаи воситаҳои технологияҳои иттилоотӣ таҳия намуда, онро дар асоси стандартҳои давлатӣ, принципҳои дидактикӣ ва тамоюлҳои рушди ҷомеа асоснок кардааст. Муаллиф бо гузаронидани озмоиши педагогӣ дар се марҳила (муқарраркунанда, ташаккулдиҳанда ва баҳодиҳанда) бо иштироки 294 донишҷӯ, самаранокии методикаи таҳияшударо тавассути таҳлили омори бо меъёри χ^2 (Фридман) исбот намуда, фарзияи таҳқиқотро тасдиқ кардааст. Зимни таҷрибаи педагогӣ муаллиф методикаи истифодаи тахтаи интерактивӣ ва барномаҳои RioStudio, MS PowerPoint, Whiteboard ва Openboard-ро дар раванди таълим ҷорӣ намуда, бастаҳои дидактикӣ ва дастурҳои таълимию методӣ таҳия кардааст, ки ба беҳтар шудани омодагии

касбии донишҷӯён мусоидат намудааст. Натиҷаҳои таҷриба нишон доданд, ки дар гуруҳи озмоишӣ сатҳи тайёрии касбӣ ба таври назаррас беҳтар шудааст, ки ин самаранокии баланди методикаи пешниҳодшударо исбот мекунад. Ҳамчунин, хулосаҳои муҳим дар бораи самаранокии усулҳои интерактивӣ дар тайёрии касбӣ, зарурати ворид намудани курсҳои махсус ва такмили ихтисоси муаллимон дар соҳаи технологияҳои муосир, инчунин тавсияҳои амалӣ оид ба татбиқи натиҷаҳои таҳқиқот дар раванди таълими донишгоҳҳо ва курсҳои такмили ихтисос пешниҳод гардидаанд.

Аҳаммияти назариявӣ ва амалии таҳқиқот. Дастури таълимӣ - методӣ ҷиҳати омӯзиши кор бо тахтаи интерактивӣ, дастурҳои чандрасонаӣ (мултимедӣ) ва рӯнамои электронӣ барои фанҳои тахассусии методикаи таълими технология ва амалия дар устохона таҳия карда шуд, ки барои боз ҳам такмили босамари тайёрии касбии донишҷӯён-муаллимони ояндаи фанҳои технология (таълими меҳнат) мусоидат мекунад. Маводҳои дар рафти таҳқиқот ҷамъоваригардида барои баланд бардоштани донишҳои назариявӣ ва малакаҳои амалии донишҷӯёни донишгоҳҳои омӯзгорӣ ёрӣ медиҳад.

Нашири натиҷаҳои диссертатсия дар маҷаллаҳои тақризшавандаи илмӣ. Дар маҷаллаҳои илмӣ аз ҷониби КОА-и назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон тақризшавандаи “Паёми Донишгоҳи миллии Тоҷикистон” (Душанбе), «Номаи донишгоҳ» силсилаи илмҳои гуманитарӣ ва ҷомеашиносӣ (Хуҷанд) дар солҳои 2019-2025 чор мақола оид натиҷаҳои таҳқиқот ба нашр расонида шудаанд. Ҳамчунин, масъалаҳои таҳқиқот дар мақолаҳо, дастурҳо ва китобҳои дарсии аз ҷониби диссертант интишорёфта инъикос карда шудаанд.

Мутобиқати барасмиятдарории диссертатсия ба талаботи Комиссия: Диссертатсия ва автореферати Усмонӣ А.А. тибқи талаботи Комиссияи олии аттестатсионии назди президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Дастурамали барасмиятдарории диссертатсияҳо ва авторефератҳо омода карда шуда, ба меъёрҳои илмиву методӣ пурра ҷавобгӯ аст.

Матни диссертатсия ва автореферати он ба забони фаҳмо, равон бо услуби адабӣ навишта шуда, сохтори мантиқии қисматҳои он риоя шуда, автореферат муҳтавои асосии диссертатсияро пурра ба таври мухтасар инъикос менамояд.

Натиҷаи бадастоварда аз пажӯҳиш аз ҷиҳати илмиву методӣ асоснок карда шуда, бо таҳлили пураи назариявӣ амалӣ, бо овардани мисолҳо ва ҷадвалҳо пешниҳод карда шудааст.

Бояд гуфт, ки диссертатсия ва ҳам автореферати он ба талаботи меъёрии таҳияи мақолаҳои илӣ пура мутобиқат намуда, барои рушди соҳаи педагогика сахми муҳимро дорад.

Диссертатсия мутобиқ ба тарзи барасмиятдарории талаботҳои Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон таҳия гардида, ба стандартҳои академӣ пура ҷавобгӯ мебошад.

Бо назардошти дастовардҳои илмӣ ва муҳокимаву натиҷагирӣҳо диссертатсия аз норасоӣҳо холи набуда, онҳо бо мақсади пешрафти корҳои илмӣ минбаъда зикр карда мешавад:

1. Дар баҳши дараҷаи таҳқиқи мавзӯи илмӣ олимони ватанӣ маҳдуд арзёбӣ шудааст.

2. Дар боби сеюм, ҳангоми тавсифи озмоиши педагогӣ, муаллиф ба ҷанбаҳои методии истифодаи тахтаи интерактивӣ диққати асосӣ додааст, вале ҷанбаҳои техникий омодагии донишҷӯён (масалан, насби таъминоти барномавӣ дар компютер) камтар инъикос ёфтааст.

3. Дар матни диссертатсия ва автореферат норасоӣҳои хусусияти имлоӣ мушоҳида мегарданд. Аз ин рӯ, тавсия мешавад, ки матн бо мақсади баланд бардоштани сифати забонии матни рисола ва автореферат мутобиқати онҳо ба меъёрҳои таҳияи корҳои илмӣ аз бозбинӣ ва таҳрири дақиқи имлоӣ гузаронида шавад.

Бояд гуфт, ки ин камбудиҳо арзиши илмиву амалии диссертатсияро паст намегардонанд ва ба муҳтавои кор таъсири манфӣ намерасонанд.

Дар маҷмӯъ, диссертатсияи Усмонӣ Акмалҷон Акбарҷонзода таҳти унвони «Методикаи тақмили тайёрии муаллимони ояндаи технология (таълими меҳнат)

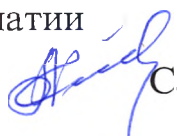
дар асоси методҳо ва воситаҳои интерактивии таълим» барои дарёфти дараҷаи илмӣ номзади илмҳои педагогӣ аз рӯйи ихтисоси 5.3–Педагогика (5.3.10.11–Назария ва технологияи таълими меҳнат ва дизайн) пешниҳод гардидааст, дар сатҳи баланди илмӣ ба анҷом расида, ба талаботи бандҳои 31, 33, 34 ва 35 Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ, ки бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30 июни соли 2021, № 267 тасдиқ шудааст, мувофиқ буда, муаллифи он сазовори дарёфти дараҷаи илмӣ номзади илмҳои педагогӣ аз рӯйи ихтисоси номбаршуда мебошад.

Муқарризи расмӣ,

доктори илмҳои педагогӣ, профессор,

профессори кафедраи алгебра

ва геометрияи Донишгоҳи давлатии

Бохтар ба номи Носири Хусрав Сатторов Абдурасул Эшбекович

« 25 » 07 соли 2026

Суроға: Индекс 735140, Ҷумҳурии Тоҷикистон,

вилояти Хатлон, шаҳри Бохтар,

кӯчаи Айни 67,

Телефон: (+992) 987 67 57 73

E-mail: asattorov50@mail.ru

Имзои д.и.п., профессор Сатторов А.Э.-ро

тасдиқ мекунам:

Сардори шуъбаи кадрҳо ва корҳои

махсуси ДДБ ба номи Носири Хусрав

Исҳоқзода М.М.

Суроға: Индекс 735140, Ҷумҳурии Тоҷикистон,

вилояти Хатлон, шаҳри Бохтар,

кӯчаи Айни 67,

Телефон: ((+992-83222) 2-54-81)

E-mail: bgu-1978@mail.ru

« 27 » 07 соли 2026